

Mashhad University of
Medical Sciences

نویسندگان

Navid No

Journal homepage: <https://nmj.mums.ac.ir/>

کمیته تحقیقات دانشجویی
معاونت پژوهش و فناوری
دانشگاه علوم پزشکی مشهد

Review Article

The Posthumanist Philosophical Approach in Reconfiguring Nursing Metaparadigms: A Narrative Review

Abbas Heydari¹ , Afarin Rabbani^{2*}

1. Professor of Nursing, Nursing and Midwifery Care Research Center, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran.

2. PhD Student in Nursing, Nursing and Midwifery Student Research Center, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran.

Corresponding author: Afarin.Rabbani@gmail.com

Received: 25 December 2025; Revised: 08 February 2026; Accepted: 08 February 2026

Abstract

Background and Aims: Nursing is traditionally grounded in humanism; however, emerging technologies have blurred the boundaries between human and machine. Posthumanism offers a framework transcending classical limitations. This study aims to elucidate the philosophical components of posthumanism and reconfigure nursing metaparadigms to align with contemporary realities.

Materials and Methods: In this narrative review, a literature search was conducted in PubMed, Scopus, Web of Science, and Google Scholar (2020-2025). From 110 identified sources, 17 articles were selected. Data were synthesized using Braun & Clarke's six-stage thematic analysis (familiarization, coding, searching for themes, reviewing, defining themes, and reporting).

Results: Posthumanism leads to a re-reading of nursing metaparadigms, defining the nurse and patient as a "relational assemblage" intertwined with technology. In this perspective, the environment shifts from a passive background to an active agent, and health is redefined as the outcome of biotechnological interactions. Furthermore, ethics transitions from an individualistic approach toward accountability for the entire network of life, encompassing both human and non-human entities.

Conclusion: Posthumanism provides a platform for a pluralistic and justice-oriented understanding of nursing in the technological era. Integrating these concepts can contribute to the development of nursing knowledge in facing the complexities of the modern age.

Keywords

Posthumanism; Nursing Philosophy; Nursing Metaparadigm; Technology; Nursing Ethics.

Cite this article as: Heydari A, Rabbani A. The Posthumanist Philosophical Approach in Reconfiguring Nursing Metaparadigms: A Narrative Review. Navid No, 2026; 29(97): 56-64. <https://doi.org/10.22038/nmj.2026.93828.1534>.

E-ISSN: 2645-5927 / P-ISSN: 2645-5919

Copyright: © 2026 by the author.

Open Access: This is an open access article under the CC BY license

(<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Publisher's Note: Mashhad University of Medical Sciences remains neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.

رویکرد فلسفی پست هیومنیزم در بازیگر بندی متاپارادایم های پرستاری: یک مرور روایتی

عباس حیدری^۱ ID، آفرین ربانی^۲ ID*

۱. استاد پرستاری، مرکز تحقیقات مراقبت های پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران.
۲. دانشجوی دکتری تخصصی پرستاری، کمیته تحقیقات دانشجویی دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران

پست الکترونیک نویسنده مسئول: Afarin.Rabbani@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۰/۰۴، تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۱/۱۹، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۱/۱۹

چکیده

مقدمه و هدف: پرستاری به طور سنتی بر اصول انسان گرایی استوار است؛ اما فناوری های نوین مرزهای انسان و ماشین را مخدوش کرده اند. پست هیومنیزم چارچوبی فراتر از محدودیت های کلاسیک ارائه می دهد. این مطالعه با هدف تبیین مؤلفه های فلسفی پست هیومنیزم و بازیگر بندی متاپارادایم های پرستاری انجام شد.

مواد و روش ها: در این مرور روایتی، جستجوی متون در پایگاه های PubMed، Scopus، Web of Science و Google Scholar ۲۰۲۰-۲۰۲۵ انجام شد. از ۱۱۰ منبع شناسایی شده، ۱۷ مقاله انتخاب و داده ها با روش تحلیل موضوعی ۶ مرحله ای براون و کلارک شامل آشنایی با داده، کدگذاری، جستجوی مضامین، بازیابی، تعریف مضامین و گزارش نویسی، سنتز شدند.

یافته ها: پست هیومنیزم منجر به بازخوانی متاپارادایم های پرستاری می گردد؛ به طوری که پرستار و مددجو به عنوان یک «اسمبلاژ رابطه ای» در هم تنیده با فناوری تعریف می شوند. در این نگاه، محیط از یک پس زمینه منفعل به یک کنشگر فعال و سلامت به پیامد تعاملات زیستی-فناورانه تغییر می یابد. همچنین، اخلاق از رویکرد فردگرایانه به سمت پاسخ گویی در قبال کل شبکه حیات (انسان و غیرانسان) گذار می کند.

نتیجه گیری: پست هیومنیزم بستری برای درک کثرت گرا و عدالت محور از پرستاری در عصر فناوری فراهم می کند. ادغام این مفاهیم می تواند به توسعه دانش پرستاری در مواجهه با پیچیدگی های عصر حاضر کمک کند.

کلمات کلیدی

پست هیومنیزم، فلسفه پرستاری، متاپارادایم پرستاری، فناوری، اخلاق پرستاری

مقدمه

دوران معاصر با هم‌زمانی و تلاقی بحران‌های جهانی متعددی شناخته می‌شود؛ بحران‌هایی از جمله شتاب فزاینده تغییرات اقلیمی، تخریب گسترده زیست‌محیطی، تهدیدهای پاندمیک، و نابرابری‌های عمیق و ساختاری در سلامت و ثروت. این شرایط، به‌روشنی وابستگی متقابل و پیوندهای عمیق میان جهان‌های انسانی و غیرانسانی را برجسته می‌سازند (۱-۴). برای رشته پرستاری، این شرایط مستلزم بازنگری انتقادی در تعهدات فلسفی دیرپای آن است؛ به‌ویژه انسان‌گرایی که بر امتیازدهی به سوژه انسانی خودمختار، مستقل و خودبسنده استوار بوده است. چنین وضعیتی، پرستاری را فرا می‌خواند تا به‌طور بنیادین بازاندیشی کند که مراقبت چیست و چه موجودات، روابط یا فرایندهایی را باید در دایره توجه مراقبتی خود بگنجاند زیرا که امروزه ادغام شتابان فناوری‌های نوین نظیر هوش مصنوعی و رباتیک، مرزهای سنتی میان انسان و غیرانسان را مخدوش کرده است (۱، ۵). پارادایم‌های مسلط مراقبت فردمحور و سنت‌های مبتنی بر علوم انسانی در پرستاری، به دلیل ظرفیت محدودشان در مفهوم‌پردازی و مداخله در تعیین‌کننده‌های ساختاری و محیطی سلامت، مورد نقد جدی قرار گرفته‌اند (۱، ۶). تمرکز بر یک سوژه انسانی آرمانی و ایده‌آل، این خطر را به همراه دارد که ویژگی‌های اجتماعی-سیاسی ای نظیر نژاد و جنسیت، استعمار و نابرابری جغرافیایی به حاشیه رانده شوند و به‌مثابه عوامل جانبی و فرعی در مراقبت تلقی گردند. دانش فعلی پرستاری در تعریف دقیق عاملیت و مسئولیت اخلاقی در این شبکه‌های درهم‌تنیده با تکنولوژی دچار لکنت است و تقلیل دادن محیط به یک پس‌زمینه منفعل، مانع از درک صحیح چالش‌های سلامت سیاره‌ای و تأثیرات ساختاری بر مراقبت می‌شود (۱، ۷). این تحولات، پرسش‌های فوری و بنیادینی را درباره عاملیت، سوژگی، اخلاق، و حتی ماهیت «مراقبت» مطرح می‌سازند (۵، ۸).

پست‌هیومنیسم یا پسا انسان‌گرایی مجموعه‌ای از مواضع نظری انتقادی را دربرمی‌گیرد که مفروضات بنیادین

انسان‌گرایی لیبرال درباره سوژه انسانی خودمختار، استثنایی و ممتاز را مورد پرسش و فروپاشی قرار می‌دهد (۹، ۱۰). پست‌هیومنیسم انتقادی که ریشه در نقدهای فمینیستی، پسا‌ساختارگرایی، ماده‌گرایی‌های نو و جریان‌های نظری هم‌سو دارد، مرزهای هنجاری‌ای را به چالش می‌کشد که به‌طور تاریخی تعیین می‌کردند چه کسی یا چه چیزی شایسته عنوان «انسان» است (۱۱، ۱۲). در حالی که انسان‌گرایی، در روایت تاریخی خود، انسانی را که اغلب سفیدپوست، مرد، غربی، دگرجنس‌گرا، پدرسالار و دارای مالکیت است را برجسته و هنجارمند نشان می‌دهد؛ پست‌هیومنیسم انتقادی نشان می‌دهد که این تصویر چگونه به سازوکاری برای طرد، فرودست‌سازی و نامرئی‌کردن سایر اشکال حیات و بدن‌مندی بدل شده است (۶، ۱۲).

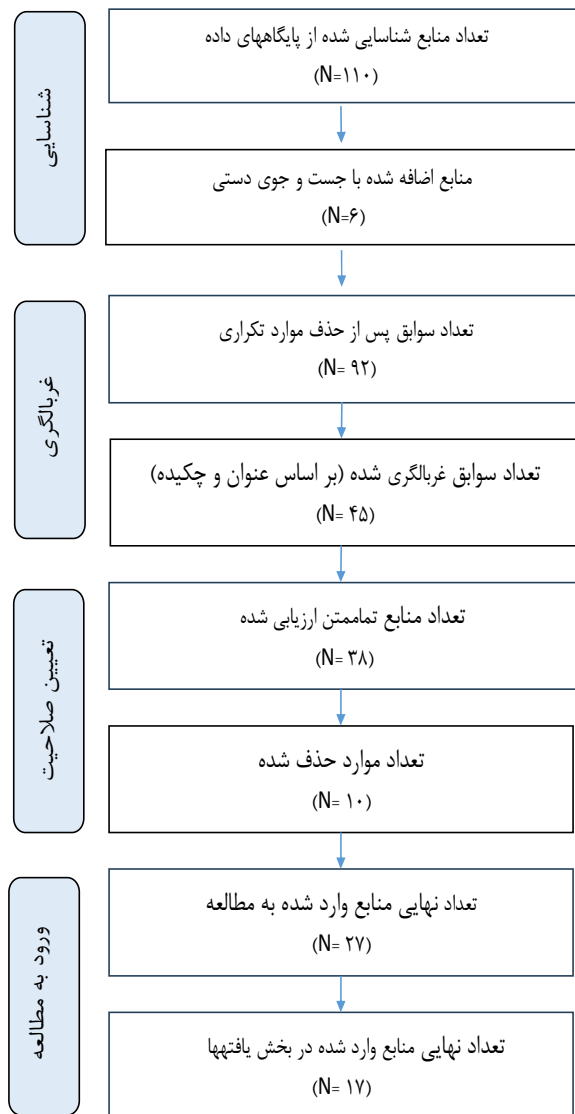
یکی از حرکت‌های محوری در اندیشه پست‌هیومنیستی، رد دوگانه‌انگاری‌های تثبیت‌شده - نظیر طبیعت و فرهنگ، ذهن و بدن و سوژه و ابژه و در نهایت پذیرش مفهوم درهم‌تنیدگی است؛ بدین معنا که هستی به‌مثابه امری ترکیبی، هم‌سازنده و عمیقاً رابطه‌ای فهم می‌شود (۳، ۱۱). در این چارچوب، عاملیت نه به‌عنوان ویژگی درونی یک فرد انسانی، بلکه به‌مثابه اثری رابطه‌ای در شبکه‌های ناهمگون متشکل از انسان‌ها، غیرانسان‌ها، فناوری‌ها، موجودات زنده و محیط‌های مادی بازتعریف می‌شود (۴، ۵).

با توجه به شکاف میان پارادایم‌های انسان‌محور موجود در پرستاری و واقعیت‌های پیچیده عصر حاضر، این مطالعه مروری با هدف تبیین دلالت‌های پست‌هیومنیسم در بازخوانی چهارگانه متاپارادایم‌های پرستاری انجام شد.

روش کار

مطالعه حاضر یک مرور روایتی است که به منظور تبیین رویکرد فلسفی پست‌هیومنیسم و تحلیل پیامدهای آن در توسعه دانش و عملکرد رشته پرستاری انجام شد. فرآیند نگارش این مطالعه شامل مراحل شناسایی، انتخاب، تحلیل مفهومی و سنتز ادبیات نظری مرتبط با پست‌هیومنیسم در

رویکرد اجازه داد تا مفاهیم انتزاعی پست‌هیومنیزم به‌طور روش‌مند با ساختار دانش پرستاری پیوند داده شده و یافته‌ها به‌صورت روایتی و تلفیقی ارائه گردند.

شکل ۱: فلوجارت انتخاب و ورود مطالعات

حوزه سلامت و پرستاری و اخلاق بود. برای دستیابی به متون مرتبط، جستجوی گسترده‌ای در پایگاه‌های داده معتبر بین‌المللی شامل PubMed, Scopus, Web of Science, Google Scholar با استفاده از کلمات کلیدی و ترکیب آن با عملگرهای AND و OR انجام گرفت. فرآیند انتخاب و غربالگری منابع جستجوی اولیه در پایگاه‌های داده برای بازه زمانی ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۵ منجر به شناسایی ۱۱۰ مقاله گردید. با توجه به ضرورت تبیین زیربناهای کلاسیک پست‌هیومنیزم، تعداد ۶ منبع کلیدی (شامل کتب مرجع و مقالات بنیادین پیش از سال ۲۰۲۰) به صورت دستی به مجموعه اضافه شد. معیارهای ورود شامل مقالات چاپ‌شده در مجلات معتبر به زبان انگلیسی یا فارسی، تمرکز محتوایی بر مفاهیم پست‌هیومنیزم، ارتباط موضوعی مستقیم یا غیرمستقیم با حوزه سلامت، پرستاری، اخلاق پزشکی یا آموزش علوم سلامت بود. همچنین معیارهای خروج شامل مقالاتی که صرفاً به جنبه‌های فنی یا مهندسی فناوری‌های دیجیتال بدون تحلیل فلسفی-اجتماعی پرداخته بودند و مقالاتی که دسترسی به متن کامل آنها میسر نبود، می‌شد. پس از حذف موارد تکراری و ارزیابی عنوان و چکیده، ۴۵ منبع جهت بررسی تمام‌متن انتخاب شدند. در نهایت، با اعمال معیارهای ورود و خروج، ۱۷ منبع جهت استخراج یافته‌ها و سنتز نهایی برگزیده شدند (شکل یک). تحلیل داده‌ها با استفاده از روش تحلیل موضوعی (Thematic Analysis) براون و کلارک (Braun & Clarke) انجام شد. این فرآیند به‌صورت استقرایی و در ۶ مرحله نظام‌مند صورت گرفت: ۱. آشنایی با داده‌ها از طریق مطالعه مکرر متون استخراج‌شده؛ ۲. ایجاد کدهای اولیه متناسب با مؤلفه‌های پست‌هیومنیزم؛ ۳. جستجوی مضامین از طریق دسته‌بندی کدها ذیل چهارچوب متاپارادایم‌های پرستاری؛ ۴. بازبینی مضامین جهت اطمینان از همخوانی با داده‌های منابع؛ ۵. تعریف و نام‌گذاری مضامین نهایی (شخص، محیط، سلامت و پرستاری)؛ و ۶. تدوین گزارش نهایی. این

یافته ها

پرستاری باید این تأثیرات چندمقیاسی را در نظر بگیرند
(۱، ۲).

تحلیل و سنتز ۱۷ منبع منتخب، چهار مضمون ترکیبی اصلی را در ارتباط با بازتعریف متاپارادایم‌های پرستاری و چهار بنیان فلسفی از منظر پست‌هیومنیسم آشکار ساخت. این یافته‌ها به صورت خلاصه‌شده از ادبیات در زیر ارائه می‌شوند:

بازپیکربندی متاپارادایم‌های پرستاری

۱. شخص (Person)

ادبیات مرور شده نشان می‌دهد که پست‌هیومنیسم، شخص‌بودگی را از خودمختاری مبتنی بر جدایی و انحصار منفک می‌سازد و «شخص» را به‌مثابه یک اسمبلاژ رابطه‌ای بازتصور می‌کند که عاملیت آن در میان کنشگران انسانی و غیرانسانی توزیع شده است (۳، ۴). در این نگاه، شخص نه یک مرکز منفرد و خودبسنده، بلکه جزئی از شبکه‌ای گسترده است که فناوری‌ها، ساختارهای اجتماعی و محیط‌ها را در بر می‌گیرد. بنابراین، پرستاری باید شیوه‌های مراقبتی‌ای را در اولویت قرار دهد که به این روابط توزیع‌شده و درهم‌تنیده توجه دارند (۵، ۱۰).

۲. محیط (Environment)

یافته‌ها حاکی از آن است که در لنز پست‌هیومنیستی، محیط دیگر صرفاً پس‌زمینه‌ای منفعل برای کنش انسانی نیست، بلکه کنشگری فعال تلقی می‌شود که عناصر طبیعی، فناوری‌ها و اجتماعی را در یک پیوستار «طبیعت و فرهنگ» در هم می‌تند (۴، ۱۱). از این منظر، مسئولیت‌های پرستاری به سطح مراقبت سیاره‌ای گسترش می‌یابد: تعیین‌کننده‌های محیطی سلامت از آلاینده‌ها و تغییرات اقلیمی گرفته تا زیرساخت‌های ساخته‌شده بخش جدایی‌ناپذیر پیامدهای سلامت هستند و مداخلات

۳. سلامت (Health)

بر اساس منابع مورد بررسی، سلامت در چارچوب پست‌هیومنیستی، نه یک ویژگی فردی یا وضعیت ایستا، بلکه پیامدی درهم‌تنیده و برآمده از تعاملات زیستی، اجتماعی، فناورانه و محیطی فهم می‌شود (۵، ۶). این رویکرد، آسیب‌پذیری و فناپذیری را در مرکز اندیشه سلامت قرار می‌دهد و ضرورت اخلاقی حمایت از شکوفایی در میان گونه‌ها و نظام‌های مختلف را برجسته می‌سازد (۱۳، ۱۴).

۴. پرستاری (Nursing)

مرور ادبیات نشان می‌دهد که هویت حرفه‌ای پرستاری از یک سوژه اخلاقی منفرد به کنشگری در دل اسمبلاژهای پیچیده اجتماعی-فناورانه دگرگون می‌شود (۱۰، ۱۵). در این نقش بازپیکربندی‌شده، پرستاران نه تنها ارائه‌دهندگان مراقبت، بلکه سرپرستان مراقبت موقعیت‌مند، میانجی‌های روابط انسان-ماشین، مدافعان تغییرات ساختاری و کنشگران نظام‌های حکمرانی زیستی-دیجیتال هستند (۵، ۱۶).

چهار بنیان فلسفی

۱. هستی‌شناسی (Ontology)

یافته‌های استخراج شده از متون مورد بررسی نشان می‌دهد که هستی‌شناسی پست‌هیومنیستی ایده ذات ثابت انسانی را به چالش می‌کشد و به جای آن، هستی‌شناسی‌های رابطه‌ای را پیش می‌نهد که استثنانگرایی انسانی را از مرکز کنار می‌زنند (۱، ۵). در این چارچوب، سوژه دیگر فردی مرزبندی‌شده نیست، بلکه اسمبلاژی در حال ظهور است که توسط

فرایندهای اجتماعی، فناوریانه و محیطی شکل می‌گیرد (۴).
(۱۳).

۲. معرفت‌شناسی (Epistemology)

بررسی ادبیات پژوهش در این حوزه حاکی از آن است که معرفت‌شناسی پست‌هیومنستی، مدل درخت‌واره و سلسله‌مراتبی تولید دانش را کنار می‌گذارد و به سوی شیوه‌های ریزوماتیک، کثرت‌گرا و موقعیت‌مند دانستن حرکت می‌کند (۳). دانش در شبکه‌هایی از کنشگران انسانی و غیرانسانی تولید می‌شود و اشکال متنوع تجربی، شخصی، اخلاقی، زیباشناختی و رهایی‌بخش را دربر می‌گیرد که همگی در شکل‌دادن به یک معرفت‌شناسی عادلانه‌تر سهیم‌اند (۵، ۱۷).

۱. ارزش‌شناسی (Axiology)

بر اساس یافته‌ها پست‌هیومنسیسم انتقادی، اخلاق را از تکالیف انسان‌محور به سوی پاسخ‌گویی رابطه‌ای گسترش می‌دهد؛ پاسخ‌گویی‌ای که روابط انسانی، غیرانسانی و بوم‌شناختی را دربر می‌گیرد (۱، ۱۸). این اخلاق، روایت‌های فداکارانه افراطی در پرستاری را به چالش می‌کشد و بر ضرورت مراقبت از خود پرستاران به‌عنوان سوژه‌هایی شایسته مراقبت تأکید می‌کند (۶، ۱۹). فناوری نیز پرسش‌های ارزش‌شناختی خاصی ایجاد می‌کند که نیازمند چارچوب‌های اخلاقی جدید است (۱۸).

۲. روش‌شناسی (Methodology)

یافته‌های استخراج شده نشان می‌دهد که از منظر پست‌هیومنسیسم، روش‌شناسی در پرستاری صرفاً بر مداخلات فردی و بالینی متمرکز نیست، بلکه به بررسی ساختارها و شرایط زمینه‌ای می‌پردازد که مشکلات سلامت را شکل می‌دهند و «عللِ علل» را ایجاد می‌کنند (۱۷). در این رویکرد، پژوهشگر به جای تمرکز بر یک عامل انسانی، روابط و درهم‌تنیدگی میان انسان، فناوری، محیط و ساختارهای اجتماعی را مدنظر قرار می‌دهد (۹).

بحث

یافته‌های این مرور روایتی نشان می‌دهد که ورود پست‌هیومنسیسم به دانش پرستاری، صرفاً یک تغییر اصطلاح‌شناختی نیست، بلکه مستلزم بازتنظیمی بنیادین در شیوه‌ای است که این رشته، مفاهیم کلیدی مراقبت، فناوری و محیط را عملیاتی می‌کند (۵، ۱۰). پرستاری که به‌طور تاریخی در سنت‌های انسان‌گرایی لیبرال ریشه دارد، همواره بر سوژه‌ی انسانی مستقل و خودبسنده تأکید کرده است. با این حال، مقایسه یافته‌های ما با چارچوب‌های کلاسیک نشان‌دهنده یک گسست معرفت‌شناختی عمیق است. در حالی که ژاکلین فاست (Fawcett) متاپارادایم‌ها را به عنوان مرزهای متمایز و پایدار دانش پرستاری تعریف می‌کند (۲۰)، پست‌هیومنسیسم این مرزها را کاملاً درهم‌تنیده با کنشگران غیرانسانی می‌بیند (۱، ۶).

در تبیین مفهوم شخص، یافته‌های استخراج‌شده از منابع مورد بررسی نشان داد که پست‌هیومنسیسم شخص‌بودگی را از یک موجودیت بیولوژیک به یک «اسمبلاژ رابطه‌ای» تبدیل می‌کند (۳، ۴). این بازپیکربندی در تضاد مستقیم با نظریه مراقبت انسانی جین واتسون قرار دارد که بر تعالی روح انسانی و جدایی هستی‌شناختی انسان از سایر موجودات تأکید می‌کرد (۲۱). در نگاه پست‌هیومنستی، مددجو دیگر یک "فرد" منزوی نیست، بلکه گره‌گاهی از روابط میان‌بدنی، تکنولوژیک و محیطی است. این تغییر نگاه، چالش‌های اخلاقی جدیدی را در بالین ایجاد می‌کند؛ برای مثال، در محیط‌های مراقبتی مجهز به هوش مصنوعی، مفهوم خودمختاری بیمار که یکی از ستون‌های اخلاق پزشکی است، باید بازتعریف شود؛ چراکه تصمیم‌گیری در این فضا، محصول مشترک انسان و ماشین است، نه صرفاً اراده‌ی مستقل فردی (۱۳، ۱۸).

در سطح متاپارادایم محیط و سلامت، این مطالعه نشان‌دهنده گذار از نگاه فیزیکی-مکانیکی به نگاه بوم‌شناختی فعال است. فلورانس نایتینگل محیط را مجموعه‌ای از عوامل پیرامونی می‌دانست که باید برای

کاربرد در پرستاری

آموزش

- گنجاندن مفاهیمی نظیر تفکر سیستمی، اخلاق داده، سلامت بوم‌شناختی و تحلیل روابط انسان-فناوری در برنامه‌های درسی پرستاری، می‌تواند دانشجویان را برای زیست و عمل حرفه‌ای در محیط‌های مراقبتی پیچیده و فناورانه آماده سازد (۲۴).

- آموزش پرستاری، در چارچوب پست‌هیومنسیسم انتقادی، باید توانمندی دانشجویان را در تحلیل اخلاقی موقعیت‌های مراقبتی درهم‌تنیده با فناوری، قدرت و ساختارهای اجتماعی تقویت کند و از انتقال صرف دانش انسان‌محور فراتر رود (۳، ۴).

بالین

- طراحی و اجرای پروتکل‌های همدلانه برای تعامل انسان-ماشین در مراقبت، به‌ویژه در زمینه‌هایی مانند استفاده از هوش مصنوعی و رباتیک، می‌تواند به حفظ ارزش‌های بنیادین مراقبت در عین بهره‌گیری از فناوری کمک کند (۵، ۸).

- ادغام سنج‌های سلامت محیطی، اجتماعی و فناورانه در ارزیابی‌های پرستاری، امکان درک جامع‌تری از وضعیت را فراهم می‌سازد (۱، ۲)

- تقویت اشکال تیم‌محور و رابطه‌محور تصمیم‌گیری بالینی، که عاملیت توزیع‌شده میان پرستاران، بیماران، خانواده‌ها و فناوری‌ها را به رسمیت می‌شناسند، با چارچوب پست‌هیومنسیستی مراقبت هم‌راستا است (۵، ۱۰).

سیاست‌گذاری

- بازنگری سیاست‌ها و چارچوب‌های تنظیم‌گری سلامت با تأکید بر عدالت بوم‌شناختی، دسترسی عادلانه و پاسخ‌گویی رابطه‌ای، می‌تواند دامنه مسئولیت حرفه‌ای پرستاری را متناسب با واقعیت‌های عصر پست‌هیومن گسترش دهد (۲، ۱۴).

بهبودی بیمار "کنترل" شوند (۲۲) اما یافته‌های ما نشان می‌دهد که در پست‌هیومنسیسم، محیط خود یک کنشگر فعال است که با به پای پرستار در فرآیند درمان مشارکت دارد (۵، ۶). این تحلیل همچنین پیوندهایی با نظریه مارتا راجرز و مفهوم «انسان به مثابه موجود یکپارچه» دارد (۲۳)؛ با این تفاوت که پست‌هیومنسیسم عاملیت را نه فقط در میدان‌های انرژی انسانی، بلکه در شبکه‌ای توزیع‌شده میان انسان و اشیاء می‌بیند. در این نگاه، سلامت از یک وضعیت درونی انسانی، به یک «فرآیند رابطه‌ای سیاره‌ای» ارتقا می‌یابد (۱، ۲). این تحلیل با نتایج هاجز و اولسون (۲۰۲۴) همسو است که معتقدند پرستاری باید از «سلامت فردی» به سوی «سلامت سیاره‌ای» حرکت کند (۲).

علاوه بر این، متاپارادایم پرستاری نیز دستخوش دگرگونی می‌شود. یافته‌ها نشان می‌دهند که پرستار در عصر پست‌هیومنسیسم، از یک مراقبت‌کننده‌ی صرف، به یک «میانجی روابط انسان-ماشین» تبدیل می‌شود (۱۰، ۱۸). در حالی که پارادایم‌های سنتی بر رابطه دیادیک (دوگانه) پرستار-بیمار تمرکز داشتند، یافته‌های منابع مورد بررسی حاکی از آن است که عمل پرستاری اکنون در دل اسمبلاژهای پیچیده‌ای انجام می‌شود که در آن فناوری و ماشین نیز حضور فعال دارند. این موضوع، اخلاق پرستاری را از وظیفه‌گرایی انسان‌مدار، به سوی اخلاق پاسخ‌گویی رابطه‌ای سوق می‌دهد؛ مفهومی که بریدونی آن را به عنوان توانایی پاسخ‌گویی در برابر تمام اشکال حیات (چه انسانی و چه غیرانسانی) تبیین می‌کند (۱۵، ۱۸).

در نهایت، علیرغم غنای نظری این رویکرد، یافته‌ها حاکی از وجود تنش‌های جدی در مسیر عملیاتی‌سازی آن است. تراکم اصطلاحات فلسفی و تضاد این نگاه با ساختارهای حقوقی و بالینی فعلی از محدودیت‌های اصلی است (۲، ۱۴، ۱۹). با این حال، این مرور روایتی تأیید می‌کند که پست‌هیومنسیسم نه یک نظریه‌ی بسته، بلکه یک جهت‌گیری اخلاقی-روش‌شناختی است که می‌تواند پرستاری را از بن‌بست‌های نظری فعلی خارج کرده و به سوی اشکال عادلانه‌تر و جامع‌تر مراقبت هدایت کند.

اصلاحات نهادی، حکمرانی اخلاقی فناوری، و مهم‌تر از همه، مرکزیت‌بخشی به صداها یا به حاشیه‌رانده شده است. با این حال، از طریق تعهد به پاسخ‌گویی رابطه‌ای در میان مرزهای انسانی و غیرانسانی، پرستاری می‌تواند به اشکال رهایی‌بخش‌تری از مراقبت دست یابد؛ اشکالی که به نحو بهتری به آسیب‌پذیری سیاره‌ای و بی‌عدالتی اجتماعی پاسخ می‌دهند و ظرفیت رهایی‌بخش تازه‌ای برای این رشته رقم می‌زنند. ادغام این مفاهیم در آموزش، پژوهش و عمل بالینی پرستاری برای مواجهه با پیچیدگی‌های مراقبت ضروری است.

تشکر و قدردانی

نویسندگان بر خود لازم می‌دانند از تمامی پژوهشگرانی که با آثار بنیادین خود در حوزه فلسفه پست‌هیومنسیسم و دانش پرستاری، مسیر را برای تبیین این رویکرد نوین هموار کرده‌اند، صمیمانه قدردانی نمایند.

حمایت مالی

مطالعه حاضر یک پژوهش مروری و نظری مستقل بوده و هیچ‌گونه حمایت مالی از سوی سازمان‌ها یا نهادهای دولتی و خصوصی دریافت نکرده است.

تضادمنافع

نویسندگان این مطالعه اعلام می‌دارند که هیچ‌گونه تضاد منافی در خصوص انجام و انتشار نتایج وجود ندارد.

-اخذ رویکردهای سیاست‌محور و انتقادی در پژوهش و عمل پرستاری، زمینه‌ساز تغییرات ساختاری در نظام‌های سلامت و ارتقای نقش پرستاران به‌عنوان کنشگران اجتماعی و اخلاقی خواهد بود (۳، ۴).

این مرور روایتی با محدودیت‌هایی همراه است که باید در تفسیر یافته‌ها مورد توجه قرار گیرند. نخست، ماهیت مرور روایتی اگرچه برای اهداف مفهومی مناسب است، اما فاقد روش‌شناسی نظام‌مند در جستجو و ارزیابی انتقادی همه شواهد است. دوم، غلبه منابع و دیدگاه‌های متأثر از سنت فلسفی غرب در ادبیات مورد بررسی، امکان دستیابی به دیدگاه‌های غیرغربی یا بومی در باب پست‌هیومنسیسم و مراقبت را محدود ساخته است. سوم، مفاهیم انتزاعی پست‌هیومنسیسم ممکن است چالش‌هایی در عملیاتی‌سازی و تعمیم به تمامی زمینه‌های بالینی متنوع پرستاری ایجاد کند.

نتیجه‌گیری

پست‌هیومنسیسم انتقادی چارچوبی فلسفی و مولد برای پرستاری فراهم می‌آورد تا بتواند با واقعیت‌های پیچیده قرن بیست‌ویکم از بحران‌های بوم‌شناختی و دگرگونی‌های فناورانه گرفته تا بی‌عدالتی‌های ساختاری پایدار مواجه شود. با کنارزدن سوژه انسانی آرمانی و خودمختار و پذیرش هستی‌شناسی‌های رابطه‌مند و غیرسلسله‌مراتبی، پرستاری می‌تواند «شخص» را به‌مثابه اسمبلاژ، «محیط» را به‌عنوان کنشگری فعال، «سلامت» را به‌صورت برآیندی درهم‌تنیده، و پرستاری را به‌مثابه کنشی موقعیت‌مند و هم‌ساختی بازتعریف کند.

از منظر معرفت‌شناختی، حرکت به سوی دانستن ریزوماتیک و عدالت معرفتی، پایگاه دانشی رشته را متنوع می‌سازد؛ از حیث ارزش‌شناختی، اخلاق تأییدی و پاسخ‌گویی رابطه‌ای دامنه تعهد اخلاقی را به فراتر از انسان گسترش می‌دهد؛ و از نظر روش‌شناختی، کنش‌های میان‌رشته‌ای، گمانه‌زانه و ساختاری، پرستاری را به سوی دگرگونی‌های نظام‌مند هدایت می‌کنند. اجرای این مسیر مستلزم نوآوری آموزشی،

مراجع

- [1] Adam S, Juergensen L, Mallette C. Harnessing the power to bridge different worlds: An introduction to posthumanism as a philosophical perspective for the discipline. *Nursing Philosophy*. 2021;22(3):e12362.
- [2] Hodge LA, Olson JK. Critical posthumanism: A double-edged sword for advancing nursing knowledge in planetary health. *Nursing Inquiry*. 2024;31(4):e12677.
- [3] Hopkins-Walsh J, Dillard-Wright J, Brown BB. Nursing for the Chthulucene: Abolition, affirmation, antifascism. *Nursing Philosophy*. 2023;24(1):e.۱۲۴۰۵
- [4] Laurin AC, Martin P. Thinking through critical posthumanism: Nursing as political and affirmative becoming. *Nursing inquiry*. 2024;31(1):e12606.
- [5] Zhao J. Nursing in a posthuman era: Towards a technology-integrated ecosystem of care. *International Journal of Nursing Sciences*. 2023;10(3):398-402.
- [6] Smith JB, Willis EM, Hopkins-Walsh J. What does person-centred care mean, if you weren't considered a person anyway: An engagement with person-centred care and Black, queer, feminist, and posthuman approaches. *Nursing Philosophy*. 2022;23(3):e12401.
- [7] Petrovskaya O. Farewell to humanism? Considerations for nursing philosophy and research in posthuman times. *Nursing Philosophy*. 2023;24(3):e12448.
- [8] Erikson H, Salzmann-Erikson M. Future challenges of robotics and artificial intelligence in nursing: what can we learn from monsters in popular culture? *The Permanente Journal*. 2016;20(3):15-243.
- [9] Bolter JD. Posthumanism. *The international encyclopedia of communication theory and philosophy*. 2016:1-8.
- [10] Smith JB, Willis E. Interpreting posthumanism with nurse work. *Journal of Posthuman Studies*. 2020;4(1):59-75.
- [11] Ferrando F. Posthumanism, Transhumanism, Antihumanism, Metahumanism, and New Materialisms: Differences and Relations. 2014. p. 168-72.
- [12] Petrovskaya O. Reflections on an interactive posthumanist panel: A model for future nursing philosophy conference engagement? *Nursing Philosophy*. 2023;24(3).
- [13] Hayles NK. *How We Became Posthuman: Virtual Bodies in Cybernetics, Literature, and Informatics*: University of Chicago Press; 2024.
- [14] Wolfe C. *What Is Posthumanism?*: University of Minnesota Press; 2013.
- [15] Braidotti R. *The Posthuman*: Polity Press; 2013.
- [16] Ahmadi SM, Khalkhali A, Kazempour E. *The Biological Revolution with Cyborgs: The Integration of Artificial Intelligence and the Human Body*. *Science Cultivation*. 2024;15(1):60-6.
- [17] Dillard-Wright J, Walsh JH, Brown BB. We have never been nurses: Nursing in the anthropocene, undoing the capitalocene. *Advances in Nursing Science*. 2020;43(2):132-46.
- [18] Braidotti R. Posthuman ethics for AI. *Journal of Bioethical Inquiry*. 2025:1-5.
- [19] Dillard-Wright J, Smith JB, Hopkins-Walsh J, Willis E, Brown BB, Tedjasukmana EC. Notes on [post] human nursing: What It might be, What it is Not. *Nursing Inquiry*. 2024;31(1):e12562.
- [20] Fawcett J. The metaparadigm of nursing: Present status and future refinements. *Image: the journal of nursing scholarship*. 1984;16(3):84-7.
- [21] Watson J. *The philosophy and science of caring*: University Press of Colorado; 1985.
- [22] Nightingale F. *Notes on nursing: What it is, and what it is not*: Lippincott Williams & Wilkins; 1992.
- [23] Rogers ME. An introduction to the theoretical basis of nursing. *AJN The American Journal of Nursing*. 1971;71(10):2026-7.
- [24] Tanioka R, Betriana F, Locsin RC. Treatise on the influence of theism, transhumanism, and posthumanism on nursing and rehabilitation healthcare practice. *Nursing Philosophy*. 2021;22(3):e12350.